

Comparison of the pattern of organizing the outskirts of urban areas (Case of study: England and India)

Amanullah Jamshidi¹, Azadeh Mousavi², Kamal Javanmard³

1- Ph.D. Student, Department of Sociology, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Ph.D. in Cultural Sociology, Department of Sociology, Islamic Azad University Dehaghan Branch, Isfahan, Iran.

3- Assistant Professor, Department of Sociology, Islamic Azad University of Quds, Tehran, Iran.

Article info

Article type:
Case Article

Received:
2023/05/31

Accepted:
2023/08/19

pp:
47-66

Keywords:

Organizing the edge
of the city,
Fringe living,
Slum living,
Reducing relative
poverty,
England.

Abstract

The current research was conducted with the aim of understanding the pattern of organizing the outskirts of the Comparison of the pattern of organizing the outskirts of urban areas in England and India. In terms of the purpose, this research is one of applied research, the results of which can be used in the field of modeling to organize the outskirts of Iranian cities. In terms of method, it is one of qualitative research of thematic analysis type, which focuses on identifying, analyzing and interpreting the meaning pattern of qualitative data through The MAXQDA 2020 software was used. The research findings showed that 127 themes were obtained, of which 90 themes were related to England and 37 themes were related to India. These main themes include the city model, measures to organize the outskirts of the city, the planning and political structure of the city, the way of organizing the outskirts of the city and the policies of organizing the outskirts of the city. The results showed that India and England in the first step to organize the outskirts of the city, although the solution of destruction is in front But in the second step, England, taking a critical view, tries to improve and improve and the participation of people in the improvement of the border, while India has not changed its approach to this method of destruction until the third step, on the other hand, India has emphasized only urban-spatial measures. While England, by understanding and paying attention to the fact that the contexts such as poverty, unemployment, the condition of the villagers, education play a role in this context, has implemented larger policies such as reducing relative poverty and creating economic diversity in the agriculture and production sector, trying to reduce the phenomenon of unemployment, in Home ownership, minimum wage increases, government investment in better health care and education.

Citation: Jamshidi, A., Mousavi, A., & Javanmard, K. (2023). Comparison of the pattern of organizing the outskirts of urban areas (Case of study: England and India). *Journal of Geography and Regional Future Studies*, 1(1), 47-66.

 © The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2023.121358>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1402.1.1.4.8>

Publisher: Urmia University.

Extended Abstract

Introduction

Sociologists and anthropologists have considered the city as a phenomenon with positive and negative consequences for human society since the beginning of the emergence and expansion of industrial cities in the 19th century and have made it the focus of their studies. After the industrial revolution, along with the development of cities in England and then other European cities, marginalization and slums increased. The discourse of marginalization became one of the academic and research topics of the countries especially since the 1950s with the heavy migration of villagers to the cities. One of the great challenges of the world became facing marginalization, slums and phenomena that have formed on the outskirts of cities. In the first decade of the 21st century, from 2000 to 2010, the United Nations Human Settlements Planning Office predicted the growth of 227 million marginalized people in countries prone to this phenomenon. Given the increasingly globalized and postcolonial world in which the marginalized in our society live, any interrogation of marginalization requires a reassessment of the analytical and historical category of marginalization itself, while raising critical questions about the nature of social power. According to the latest report of the United Nations, the largest slum in the world is located in India and in the city of Mumbai. In the list of countries with poor areas, there are rich countries such as the United States, Australia, Spain, Turkey and even England. Considering this, social theorists of many countries as well as experts of organizations involved with this phenomenon tried to provide solutions to organize this chaotic urban condition which has created a lot of social dilemmas and problems. One of the countries that can be said to have paid attention to the marginalization and its problems with repeated studies in the era of industrialization was England. In England, the Morning Events newspaper by May

Hugh conducted a national survey in the regions of England and Wales. It showed a very tangible picture of the life problems in the non-central areas of England; It was the beginning of studies on the suburbs, and the formation of the Chicago School showed awareness about these environments. Through continuous studies, they showed that the formation of the marginal phenomenon in cities is not a one-factor phenomenon; And countless factors are involved in it. This recognition provided the way to organize and improve the conditions of the marginalized people in England. However, in the world where we are witnessing scientific and industrial progress day by day that transmits information and knowledge to other countries, there is a country like India, which has been a British colony for several years, and part of its coercive structural system is indebted to the British country. India has not been able to organize this problem well and currently is considered one of the countries with the highest statistics in terms of marginalized population and the slum dwellers. Therefore, this research seeks to find an answer to the question, "What measures have England (a successful model) and India (an evolving model) taken in organizing the outskirts of the city?"

Methodology

In terms of purpose, this research is considered applied research, the results of which can be used in the field of modeling for organizing the outskirts of Iranian cities. In terms of method, it is qualitative research of thematic analysis type that focuses on identifying, analyzing and interpreting the pattern of meanings of qualitative data. The theme is the key element in this method. Themes are the most valuable units that should be considered in content analysis. By themes, we mean the specific meaning that a word, sentence, or paragraph uses. The stages of theme analysis in this research are as follows:

A- Getting to know the data: In this stage, the data was collected. The data was obtained from printed articles, thesis, and books about the marginalization and the outskirts of England and India.

B- Creation of primary codes and coding: these codings were done by MAXQDA 2020 software.

C- Drawing the network of themes: After knowing the main and sub-themes of the model and the network of the desired analysis, the analysis of this model and network was done.

D- Compilation of the report described in the conclusion section.

Reliability was estimated using the technique of obtaining detailed parallel information (which consists of displaying and presenting data analysis and its results to experts). The validity of the research was confirmed by face validity and triangulation.

Results and discussion

In the analysis of the functioning of India, it can be said that the pattern of the cities in India is like a nest, and this form of the structure of the city pattern shows its class nature, which is rooted in the class and cultural beliefs of India. In terms of planning and political structure, the country is almost similar to England, and the policies are taken by the central government and the specific policies of the states are almost exclusively set for that specific country. However, if you pay attention to the models, in policy making and actions, it can be seen the closest theory in explaining the issue is the ideas of thinkers such as Park, Abbott and Simmel in the discussion of the outskirts of the city in India. Park proposed the discussion of the urban natural area, which is a part of the city without a predetermined plan, and provided examples of it in Chinese and Italian neighborhoods. He also explained the process of dividing the urban space according to the Darwinian approach (conflict for survival). In the discussion of the outskirts of England, Harvey, White, and

Wooldridge's theories and Engels' theory of aristocracy explain the issue. Because according to Engels, the aristocratic and polarized city provides the conditions for marginalization. He coined the term to describe the influx of middle-class immigrants into inner-London areas that were already overpopulated with low-income groups. However, this phenomenon largely refers to the projects of "clearing the slums" in Paris and the destruction of the working-class neighborhoods, which were replaced by squares and townhouses for the elite. However, since the 1970s, the term has been used to describe the influx of poor middle class into the minority urban neighborhoods. It was mentioned in the discussion of the first steps of organizing the outskirts of the city. Harvey and Volofor, put forward what they call "the second circuit of capital", where people buy worthless areas to exploit them during periods when the value of the land is fluctuating. According to Smith, this issue leads to the formation of a "rental gap" which means the devaluing of capital and the departure of capital from the central areas and provides opportunities for spaces outside the city. As a result, the development and improvement of these slum and poor areas becomes a profitable business for investors. In the discussion of the expansion of peripheral areas White and Wooldridge mentions a phenomenon called "Cosmocrats", which means possessing wealth resources, a network of financial relations, executive relations that may be at the global level, and support the discussion of gentrification. They can form border environments in addition to the environments of "separate suburbs" due to having specific resources, requirements and income. Cosmocrats are the same groups that real estate sellers try to change the use of warehouses, parks, etc. and sell to them. In terms of the globalization of this phenomenon, the city of London has provided a platform for the expansion of peripheral areas.

Conclusion

The steps taken by the two countries have been very different. Although in the first step, India and England had the solution of destruction in order to organize the outskirts of the city, but in the second step, England, taking a critical view, tried to improve and boost the participation of people in improvement of the area, while India did not change its destruction method until the third step. On the other hand, India has only emphasized urban-spatial measures, whereas understanding the fact that factors such as poverty, unemployment, the condition of villagers, and education play an important role, England took steps in larger policies such as reducing relative poverty and creating economic diversity in the agriculture and production sector, reducing the unemployment phenomenon, providing houses with the condition of ownership,

increasing the minimum wages by the government, investing in better health care and education sectors

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

مقایسه الگو ساماندهی حاشیه مناطق شهری (مورد مطالعه: کشورهای انگلستان و هندوستان)

امان‌الله جمشیدی^۱، آزاده موسوی^۲، کمال جوانمرد^۳

- ۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲- دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، اصفهان، ایران
۳- استادیار جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی شهر قدس، تهران، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله موردی	تحقیق حاضر باهدف شناخت الگو ساماندهی حاشیه مناطق شهری کشورهای انگلستان و هندوستان انجام شد. این پژوهش به لحاظ هدف از جمله تحقیقات کاربردی است که نتایج آن می‌تواند در زمینه الگوبرداری برای ساماندهی به حاشیه شهرهای ایران مورد استفاده قرار گیرد. به لحاظ روش از جمله تحقیقات کیفی است از نوع تحلیل مضمون که بر شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوی معانی داده‌های کیفی تمرکز دارد به‌وسیله نرم‌افزار MAXQDA 2020 انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد تعداد ۱۲۷ مضمون به دست آمد که تعداد ۹۰ تم مربوط به کشور انگلستان بوده است و تعداد ۳۷ تم مربوط به کشور هندوستان به‌دست آمده است. این مضامین اصلی شامل الگوی شهر، اقدامات ساماندهی حاشیه شهر برنامه‌ریزی و ساختار سیاسی شهر، شیوه ساماندهی حاشیه شهر و سیاست‌های ساماندهی حاشیه شهر است. نتیجه یافته‌ها نشان داد که کشور هندوستان و انگلستان در گام اول برای ساماندهی حاشیه شهر اگرچه راهکار تخریب را در پیش رو داشتند اما در گام دوم انگلستان با پیش گرفتن دیدگاه انتقادی سعی در بهسازی و بهبودی و مشارکت افراد در بهسازی حاشیه گام برمی‌دارد درحالی‌که هندوستان به این شیوه تخریب تا گام سوم تغییر رویکردی نداشته است از سوی دیگر هندوستان فقط اقدامات شهری- مکانی تأکید کرده است درحالی‌که انگلستان با درک و توجه به این موضوع که بسترهای چون فقر، بیکاری، وضعیت روستاییان، آموزش در این بستر نقش ایفا می‌کنند سیاست‌های کلان‌تری را چون کاهش فقر نسبی و ایجاد تنوع اقتصادی در بخش کشاورزی و تولید، تلاش برای کاهش پدیده بیکاری، در اختیار قرار دادن خانه به‌شرط تملک، افزایش میزان حداقل دستمزدها توسط دولت سرمایه‌گذاری در بخش‌های مراقبت‌های بهداشتی بهتر و آموزش و پرورش در پیش گرفته است.
دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۰	
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۲۸	
صص: ۴۷-۶۶	
واژگان کلیدی: ساماندهی حاشیه شهر، حاشیه‌نشینی، زاغه‌نشینی، کاهش فقر نسبی، انگلستان.	

استناد: جمشیدی، امان‌الله؛ موسوی، آزاده؛ جوانمرد، کمال. (۱۴۰۲). مقایسه الگو ساماندهی حاشیه مناطق شهری (مورد مطالعه: کشورهای انگلستان و هندوستان). *فصلنامه جغرافیا و آینده‌پژوهی منطقه‌ای*، (۱)، ۴۷-۶۶.

ناشر: دانشگاه ارومیه.

نویسندگان

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2023.121358>

DOR: <https://dori.net/dor/20.1001.1.2981118.1402.1.1.4.8>

مقدمه

جامعه‌شناسان، انسان‌شناسان از همان ابتدای پیدایش و گسترش شهرهای صنعتی در قرن ۱۹ شهر را به‌عنوان پدیده‌ای همراه با پیامدهای مثبت و منفی برای جامعه بشری در نظر گرفته و آن را محور مطالعاتی خود قرار داده‌اند. بعد از انقلاب صنعتی هم‌زمان با توسعه شهرهای انگلستان و سپس سایر شهرهای اروپایی حاشیه‌نشینی و زاغه‌نشینی فزونی گرفت. گفتمان حاشیه‌نشینی به‌ویژه از دهه ۱۹۵۰ با مهاجرت‌های شدید روستاییان به شهرها یکی از مباحث دانشگاهی و تحقیقاتی کشورها شد (Amiri & Khodaei, 2011: 16). افزایش سریع جمعیت و گسترش شهرنشینی نیز در کشورهای جهان‌سومی مشکلات متعددی را به وجود آورده است. این مشکلات عمدتاً از عدم تطابق نیازهای گسترده جمعیت شهری روزافزون با توانایی حکومت‌های ملی و مدیریت شهری در پاسخگویی به آن‌ها ناشی شده است. کمبود مسکن، گسترش حاشیه‌نشینی، عدم توزیع عادلانه کاربری‌ها و به طبع آن‌ها گسترش نابرابری‌های اجتماعی و ایجاد فاصله‌های طبقاتی بخشی از این مشکلات می‌باشند (Mousavi et al., 2022: 164).

یکی از چالش‌های بزرگ جهان رویارویی با حاشیه‌نشینی، زاغه‌نشینی و پدیده‌هایی که در حاشیه شهرها شکل گرفته است؛ به وجود آمد. دفتر برنامه‌ریزی اسکان بشر سازمان ملل متحد در دهه اول قرن بیست و یکم یعنی از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۰ میلادی، رشد ۲۲۷ میلیون حاشیه‌نشین در کشورهای مستعد این پدیده را پیش‌بینی کرده بود. با توجه به جهانی‌شدن بیشتر و دنیای پسا استعماری که حاشیه‌نشینان در جامعه ما در آن زندگی می‌کنند، هرگونه بازجویی در مورد حاشیه‌نشینی مستلزم ارزیابی مجدد مقوله تحلیلی و تاریخی خود حاشیه‌نشینی است و درعین‌حال پرسش‌های انتقادی را در مورد ماهیت قدرت اجتماعی و آن مطرح می‌کند طبق آخرین اطلاعات سازمان ملل متحد، بزرگ‌ترین منطقه فقیرنشین جهان در هندوستان و در شهر بمبئی قرار دارد. در لیست کشورهای دارای مناطق فقیرنشین، کشورهای ثروتمندی مثل ایالات‌متحده، استرالیا، اسپانیا، ترکیه و حتی انگلستان نیز وجود دارد (Malik et al, 2020: 144) با توجه به این امر نظریه‌پردازان اجتماعی کشورهای متعدد و همچنین صاحب‌نظران سازمان‌های درگیر با این پدیده سعی در ارائه راه‌حلی برای ساماندهی به این شرایط نابسامان شهری که بسیاری از معضلات و مشکلات اجتماعی است. از جمله کشورهایی که می‌توان گفت در عصر صنعتی شدن با تحقیقات و مطالعات مکرر به امر حاشیه و معضلات آن پرداخت کشور انگلستان بود. در انگلستان روزنامه وقایع صبح توسط می‌هیو یک پیمایش ملی را در مناطق انگلستان و ولز انجام داد تصویری بسیار ملموس از مشکلات زندگی در محدوده‌های غیر مرکز کشور انگلستان را نشان داد؛ سرآغازی بر مطالعات حاشیه شهرها شد و همچنین شکل‌گیری مکتب شیکاگو، آگاهی را در باب محیط‌های حاشیه نشان داد. آن‌ها با مطالعات مستمر نشان دادند که شکل‌گیری پدیده حاشیه در شهرها یک پدیده تک‌عاملیتی نیست و عوامل متعددی بی‌شماری در آن دخیل‌اند.

این شناسایی مسیر را برای ساماندهی، بهبود شرایط حاشیه‌نشینان انگلستان فراهم آورد؛ اما در جهان که روزبه‌روز شاهد پیشرفت‌های علمی و صنعتی هستیم که اطلاعات و دانش را به دیگر کشورها مخابره می‌نماید. کشوری مانند هند وجود دارد که چندین سال به سابقه تاریخی آن مستعمره کشور انگلیس بوده است و بخشی از نظام ساختاری و اداری آن به‌گونه‌ای وامدار کشور انگلیس است نتوانسته این مشکل را به‌خوبی ساماندهی نماید و در حال حاضر جزء کشورهای محسوب می‌شود که بیشترین آمار از لحاظ جمعیت حاشیه‌نشین - زاغه‌نشین را دارد؛ بنابراین پژوهش حاضر برای یافتن پاسخی به این سؤال شکل گرفت که انگلستان (الگو موفق) و هند (الگو در حال تکامل) در ساماندهی حاشیه شهر چه اقداماتی و الگوی را پیش گرفته‌اند؟

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

پیشینه پژوهش

امروزه حاشیه‌نشینی به‌عنوان یکی از مشکلات اصلی بسیاری از شهرهای جهان می‌باشد. از علل اصلی نزول کیفیت زندگی و برهم زنده تعادل اجتماعی در شهرها می‌توان سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه‌نشینی را نام برد. این پدیده یکی از مهم‌ترین عوامل تهدیدکننده حضور مردم در فضاهای عمومی، ترس یا احساس ناامنی، ناامنی محیط‌ها و فضاهای جمعی می‌باشد به صورتی که باعث تباہ شدن سلامتی و نشاط در زندگی روزمره شهرنشینان می‌باشد و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی - اجتماعی و مشارکت عمومی، هزینه‌های بسیاری را بر جامعه تحمیل می‌کند (Mousavi et al., 2021: 206). هدف از بیان پیشینه پژوهش، برقراری

ارتباط منطقی میان اطلاعات قبلی با مسئله و موضوع تحقیق است و بر این اساس، به چند نمونه از جدیدترین پژوهش‌های صورت گرفته و مرتبط با ماهیت تحقیق حاضر، اشاره می‌شود:

نقدی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه گونه شناسی، چالش‌های حاشیه‌نشینی و بازی‌های حاشیه‌نشینیان با سیاست‌های شهری (مورد مطالعه: شهر ساوه)» بیان می‌کنند که شهر ساوه در طول نیم‌قرن اخیر، شاهد رشد شتابانی بوده که بخش مهمی از این رشد به دلیل پدیده مهاجرت و شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی در چهارگوشه شهر بوده است. ۲۵ محله از ۵۰ محل شهر را حاشیه‌ها تشکیل می‌دهند که در یکی از چهار مرحله ورود مهاجران، شکل‌گیری انسجام اجتماعی (با ابزارهایی مانند ساخت اماکن مذهبی چون حسینیه)، دریافت خدمات و زیرساخت‌های شهری و درنهایت به رسمیت شناخته شدن و رسمی شدن کامل یا نسبی از سوی سازمان‌ها و نهادهای شهری قرار می‌گیرند. به نظر می‌رسد این مراحل به‌طور زنجیره‌ای به یکدیگر متصل هستند حاشیه‌نشینیان به روش‌های متنوعی با سیاست‌های رسمی مدیریت شهری بازی می‌کند و «نظریه بازی» و بنا بر کنش و واکنش‌های بازیگران به یکدیگر موجب پیش روی در هر مرحله و ورود به مرحله بعدی می‌شود و تا پایان قصه ادغام در محدوده طرح جامع و تفصیلی شهر این بازی و پیش روی ادامه پیدا می‌کند.

زنگانه و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل گفتمان شهر مدرن؛ تولد کالبد شهر مدرن و بازنمایی زاغه‌نشینی» نتایج حاکی از آن است که؛ دال شهر مدرن در ایران در شرایط گفتمانی خاصی امکان حضور یافت و هویت شهر، بر اساس وجود "دیگری" امکان‌پذیر شد و بر ساخته گردید. داستان و فرایند "شدن" شهر مدرن در ایران به‌گونه‌ای رقم خورد که در مرحله اول بر "کالبد فیزیکی" به عنوان "دال مرکزی" تکیه زده و "دیگری" خود را تحت عناوین متفاوتی نظیر زاغه‌نشینی، کپرنشینی و اتاق‌نشینی و... بازنمایی و سرکوب نمود.

فرایدلندر^۱ و اوکون^۲ (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان بررسی «انتقال جمعیتی و انقلاب صنعتی در انگلستان: فرآیندهای روستایی و شهری معکوس» مدلی از تغییر جمعیت قرن نوزدهم در انگلستان و ولز ارائه می‌کند این مدل، فرآیندهای جمعیتی و اقتصادی متضاد در بخش‌های روستایی و شهری را به عنوان توضیحات اصلی برای مهاجرت روستایی به شهر که از مازاد نیروی کار در بخش اول و کمبود نیروی کار در دومی ناشی می‌شود، برجسته می‌کند. این مهاجرت گسترده توزیع جغرافیایی جمعیت را در کنار تحول اقتصادی ناشی از انقلاب صنعتی تغییر داد. ما استدلال می‌کنیم که ادبیات جمعیتی در مورد فرآیندهای جمعیتی تاریخی در انگلستان و ولز در قرن ۱۹ توجه کافی به نقش مهاجرت داخلی نداشته است.

آلوارز و رویز-تاگل^۳ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان «بازتولید نمادین حاشیه‌نشینی: ساخت اجتماعی، درونی‌سازی و پیامدهای عینی انگ‌زنی سرزمینی در محله‌های فقیرنشین سانتیاگو شیلی» انگ قلمروی یک نمایش اجتماعی و نمادین از مکانی است که توسط عوامل خارجی ایجاد و دستکاری شده است که پس از ایجاد، برای آینده آن مکان و ساکنان آن تعیین‌کننده می‌شود. این بی‌اعتباری گسترده و ماندگار است و «از بالا»، در رسانه‌ها، مقامات دولتی و بخشی از دانشگاه و «از پایین» در تعاملات روزمره عمل می‌کند. این مقاله از طریق یک مطالعه موردی کیفی در سانتیاگو دی شیلی، عمدتاً بر اساس مصاحبه‌ها و مشاهدات شرکت‌کنندگان، کل فرآیند انگ زدن را نشان می‌دهد: چگونه این بازنمایی‌های نمادین از نظر اجتماعی توسط بازیگران مختلف ساخته می‌شوند. چگونه آن‌ها در گفتمان ساکنان فرض می‌شوند، با واکنش‌های متنوعی که شامل درونی‌سازی مطیعانه، طبیعی‌سازی و چالش سیاسی می‌شود؛ و اینکه چگونه این بازنمایی‌ها باعث رها شدن چندین بازیگر می‌شود که توسط ساکنان به عنوان زندگی در "مناطق سرخ" رهاسازی مزن نهادی تصور می‌شود. ما پیشنهاد می‌کنیم که انگ زدن به عنوان یک مکانیسم نهادی عمل می‌کند که در رابطه بین تمرکز فقر و ظهور مشکلات اجتماعی مداخله می‌کند.

¹ Friedlander

² Okun

³ Alvarez

⁴ Ruiz-Tagle

پوتینگر^۱ و پففر^۲ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «شهری برای چه کسی؟ حاشیه‌نشینی و تولید فضا در بنگلور معاصر هند» شهرنشینی با حرکت به سمت جنوب، پویایی شهرسازی به سرعت در حال تغییر است. در زمینه هند که از دهه ۱۹۹۰ تغییرات شهری زیادی را تجربه کرده است، این پژوهش به یک مورد خاص از تخلیه محله‌های فقیرنشین در بنگلور پرداخت. این پژوهش نشان داد که مدل توسعه‌ای شهر گویای حاکمیت غیردموکراتیک و غیربومی است که باعث تقویت و تداوم قطبی شدن فضای اجتماعی می‌شود. این امر باعث ایجاد چالش‌هایی برای توسعه پایدار شهری می‌شود زیرا ساکنان آسیب‌پذیر بنگلور به دلایل اساسی حذف می‌شوند. همچنین این مقاله نشان داد که تخلیه بر کیفیت زندگی ساکنان زاغه‌نشین، نقش دارد و این امر، پیامدهای منفی برای حکومت از لحاظ مشارکت اجتماعی افراد دارد و منجر به دو قطبی شدن فضا می‌گردد.

شویرگ^۳ و کینگ^۴ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «مشترکات حومه شهر: ظهور حومه و پیدایش تحرکات جدید اجتماعی در محله‌های استکهلم» چنین بیان می‌کنند دولت رفاه جهانی سوئد از دهه ۱۹۹۰ با افزایش مقررات‌زدایی، بازسازی مجدد و توزیع معکوس از بخش عمومی به بخش خصوصی که سرمایه و نفوذ در آن متمرکز شده است، به یک مدل رفاه مختلط تبدیل شده است. در شهرهای بزرگ مانند استکهلم، این امر باعث قطبی شدن گروه‌های مرکز شهر و مناطق مسکونی ثروت و منابع گردیده است درحالی‌که گروه‌های حاشیه‌نشین و محله‌های حاشیه‌نشین با محرومیت و حاشیه‌نشینی اجتماعی بیشتری روبرو شده‌اند. مددکاری اجتماعی بخش دولتی مدت‌هاست که بر کارهای شخصی متمرکز است، در حالی که این توسعه مستلزم افزایش نوآوری‌ها کار در جامعه است. در این مقاله، ما ظهور جنبش‌های اجتماعی شهری را که برای مشارکت، نفوذ و عدالت اجتماعی بسیج می‌شوند به عنوان جنبه‌های مهم کار جامعه معاصر در مناطق شهری سوئد مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. از طریق تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با کارگران و فعالان جامعه و همچنین مقالات رسانه‌ای، گزارش‌ها و مطالب مبتنی بر وب، نتایج نشان می‌دهد که چگونه بسیج سازمان مگافونن به توسعه نهادهای اجتماعی جدید و شهرسازی مشترک کمک کرده است.

چارچوب نظری پژوهش

نظریات و راهبردهای ارائه شده برای ساماندهی سکونتگاه‌های حاشیه‌نشین و غیررسمی شامل مجموعه نگرش‌هایی می‌شود که پیش‌تر به ارائه راه‌حل پرداخته‌اند.

دیدگاه تخریب و برخورد قهرآمیز: این سیاست حرکت و نگرش منجران به سکونتگاه‌های غیررسمی و اقدام قهرآمیز در برخورد با این شکل از سکونت است. در پروژه‌ها و طرح‌های جهانی این اقدام منفورترین اقدام به شمار می‌آید. این شکل از برخورد عدم ریشه‌یابی درست مسائل و مشکلات اسکان غیررسمی و انجام اقدامات سریع به شمار می‌آید (Ahmadian, 2003: 43-44). این دیدگاه که به دیدگاه بولدوزری معروف است سعی در ریشه‌کن کردن اجتماعات اسکان غیررسمی دارد. این رهیافت در واقع صورت مسئله را پاک کرده و به جابجایی جغرافیایی مسائل باقی‌مانده توجه ندارد، همچنین در زمینه اهمیت حفظ امید برای ساکنان این اجتماعات این رهیافت یاس فراگیر را فشرده و در برابر تهدید جدی آن، انگیزه‌های مقابله و انفجار را تقویت می‌کند (Sarafi, 2003: 270). این شیوه بیش از هر شیوه دیگری در برخورد با پدیده اسکان غیررسمی در سطح جهان به اجرا گذاشته شده است. طبق اسناد موجود چنین سیاستی در دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ رواج یافت ... برنامه‌های زاغه‌زدایی نه تنها در بهبود شرایط مسکن ناکام بوده بلکه مشکل مسکن را هم وخیم‌تر کرده است زیرا تعداد انگشت‌شماری مسکن در دسترس گروه‌های فقیر قرار گرفته است. بر پایه پژوهش‌های به عمل آمده، پیامد این برنامه‌ها به‌طور معمول بدتر شدن شرایط در سایر بخش‌های مسکونی را باعث شده است زیرا خلع ید شده‌ها به سراغ بخش‌های دیگر می‌روند یا زاغه‌شان را در جای دیگری می‌سازند.

برنامه خانه‌سازی اجتماعی: تا پیش از دهه ۱۹۶۰، سرمایه‌گذاری دولتی در بخش مسکن، غالباً ضروری تشخیص داده نمی‌شد و از آنجاکه این بخش غیراقتصادی تلقی می‌شد، با سرمایه‌گذاری در دیگر بخش‌های اقتصادی - اجتماعی انتظار می‌رفت که مسئله کم‌درآمدها به‌خودی‌خود، با بهبود وضعیت همه از طریق سازوکار بازار حل شود؛ اما از دهه ۱۹۶۰ به بعد با مشاهده استمرار و تشدید روند مسئله مسکن باعث شد تا سیاستمداران، مدیران، اندیشمندان و برنامه‌ریزان شهری توجه خاصی به این موضوع داشته باشند.

¹ Pottinger

² Pfeffer

³ Sjöberg

⁴ Kings

لذا مؤسسات ویژه‌ای برای حل مسکن کم‌درآمدها ایجاد شد و برنامه خانه‌سازی اجتماعی یا به عبارتی ساخت واحدهای مسکونی ارزان قیمت ویژه کم‌درآمدهای شهری، سیاست بسیاری از کشورهایی که با پدیده حاشیه‌نشینی روبرو بوده‌اند، قرار گرفت (Sarafi, 2002: 8). در این رویکرد، دولت از طریق مؤسسات ایجادشده اقدام به ساخت مجتمع‌هایی با واحدهای مسکونی ارزان قیمت کرد. واحدهای ارزان قیمت خود دو گروه بودند. یک دسته مجتمع‌های کارمندی و دیگری واحدهایی که به منظور جابجایی و اسکان حاشیه‌نشینان احداث می‌شد؛ مانند کوی نهم آبان در تهران یا مجتمع ۲۵۰۰ دستگاه در بندرعباس (Zahed Zahedani, 1990: 72). رویکرد خانه‌سازی اجتماعی نتوانست راه‌حل مناسبی برای فائق آمدن بر مشکل حاشیه‌ها و سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر باشد زیرا اولاً مدیران شهری و دولتی، منابع مالی لازم برای تأمین مسکن به اندازه نیاز همه را نداشتند و دوم این که طولانی شدن مدت احداث واحدها، هزینه‌های ساختمانی را بالا می‌برد که این امر سبب بالا رفتن قیمت واحدها و در نتیجه محروم ماندن فقرا از خانه می‌شد (Hadizadeh Bazaz, 2003: 33). به دلیل این که این واحدها بدو هیچ‌گونه بررسی روی شیوه و راه‌های گذران زندگی، فرهنگ و سنت‌های رایج حاشیه‌نشینان ساخته می‌شدند، لذا موردقبول آنان واقع نمی‌شد و از طریق فروش یا اجاره در اختیار دیگران قرار می‌گرفت (Zahed Zahedani, 1990: 72).

دیدگاه تخریب و بازسازی: در دهه ۱۹۷۰ با توجه به این که روش‌های قبلی در حل مشکل حاشیه‌نشینی نتوانستند چاره‌ساز شوند، روش جدیدی ارائه گردید که طی آن مسئولان دولتی اقدام به سرمایه‌گذاری در زمینه تخریب و بهسازی زاغه‌های شهری و سکونتگاه‌های غیررسمی کردند (Hadizadeh Bazaz, 2003: 36). در این روش، منطقه غیررسمی یا زاغه‌ای تخریب می‌شود به طوری که شکل قبلی خود را از دست می‌دهد و فقط واحدهایی که شرایط مناسبی برای زندگی دارند حفظ می‌شود (Hiraskar, 2007: 114). به عنوان نمونه محله غربت خاک سفید در تهران در اسفندماه ۱۳۷۹ به کلی تخریب گردید. تخریب این محله ظاهراً به حیات آن پایان داد؛ اما این تصویری خیالی بیش نیست؛ زیرا تخریب یک محله نابهنجار نمی‌تواند راهکاری برای جلوگیری از تکرار شکل‌گیری چنین سکونتگاهی یا بهبود وضع زندگی فقرای شهری باشد. ضمن این که تخریب این مناطق، عواقب و عوارض ناگواری در پی دارد.

رویکرد ارتقا بخشی: رویکرد ارتقا بخشی (بهسازی) که بر ضرورت استفاده از قابلیت‌های درون‌زای فقرا و پرهیز از جابجایی آنان دلالت دارد، از اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی و از زمانی آغاز شد که سکونتگاه‌های فقیرنشین به عنوان یک پدیده ساختاری ماندگار پذیرفته شدند (UN-Habitat, 2003: 130). همچنین این رویکرد بر این فرض استوار است که وضعیت محلی، چهارچوب قانونی و مقررات هر جامعه با جامعه دیگر متفاوت است و رویکردهای پیشین در حل مشکل، ناکام بوده‌اند. سه عنصر اصلی در این طرح‌ها یافت می‌شود. عنصر اول، تأمین خدمات پایه است. برای محلات کم‌درآمد، سرانه هزینه خدمات‌رسانی بسیار بالاست و اتکا به خدمات بازار محور منطقی نیست، بنابراین ارائه خدمات لازم از سوی دولت ضروری است (Garau et al, 2005: 53). عنصر دوم عبارت است از ساماندهی کالبدی و بهینه‌سازی و اصلاح معابر و صف‌بندی ساختمان‌ها عنصر سوم ارتقا بخشی مستلزم تأمین امنیت، حق سکونت و مالکیت است. این موضوع می‌تواند در قالب مالکیت کامل یا در شکل اجاره بلندمدت تحقق یابد؛ یعنی در این رویکرد نیز به رسمیت شناختن حق مالکیت، عاملی اساسی به شمار می‌رود (Irandoost, 2005: 82). برنامه ارتقا بخشی در سه محور اقدامات و راهکارها دنبال می‌شود که ایجاد اشتغال و درآمد در این میان دارای نقش اساسی در بهبود مسکن و محیط زندگی فقرا است. در اینجا علاوه بر پذیرش حق سکونت و توسعه و تقویت سرمایه اجتماعی در میان فقرا، افزایش درآمد ثابتی روی می‌دهد که این امر به اصلاح و بهبود محیط و مسکن می‌انجامد. از مهم‌ترین مزایای ارتقا بخشی می‌توان به این نکات اشاره کرد که ساختار اجتماعی موجود را حفظ می‌کند، نظام اقتصادی را بر هم نمی‌ریزد، مسکن با هزینه کم را حفظ می‌کند، مشکلات و پیامدهای منفی تجدید اسکان را به همراه ندارد یا به حداقل می‌رساند (Irandoost, 2005: 83). ارتقای محیطی آلودگ‌نشینی آن بخشی از جامعه شهری جهان را مخاطب قرار می‌دهد که مأموریت دارد فقر را کاهش دهد و کیفیت زندگی بهتری را برای تک‌تک مردم تضمین کند چیزی که امکان بازیابی توانایی‌های انسانی را برایشان فراهم آورد. در همان حال بسیاری از تهیدستان شهری در میان ساکنان مرفه زندگی می‌کنند، پر دامنه‌ترین تمرکزهای فضایی تهیدستان در آلودگ‌ها و حلی‌آبادهای درون شهری و به لبه‌های پیرامونی شهر خارج از محدوده‌های قانونی یافت می‌شود. ارتقای محیطی آلودگ‌ها از سازمان‌دهی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی،

سازمانی و زیست‌محیطی تشکیل می‌شود که با همکاری شهروندان به‌صورت محلی، گروه‌های جامعه محلی و بخش تجاری مقامات محلی به اجرا درمی‌آید (Pranfar, 2015: 16).

توانمندسازی: سال‌های پایانی دهه ۱۹۸۰ سیاست‌های آزادسازی و تثبیت اقتصادی به‌طور عام و سیاست‌های مسکن مربوط به آن به‌طور خاص مورد نقد قرار گرفت و ضرورت تغییر آن آشکار شد. این تغییر به‌طور کلی به لزوم ایجاد تعادل بین بخش عمومی و خصوصی و نه تکیه یک‌جانبه بر یکی از آن‌ها توجه دارد. این رویکرد به بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول محدود نبوده، بلکه این بار جمع‌بندی تجاری بود که در مرکز اسکان بشر سازمان ملل متحد و برنامه توسعه سازمان ملل متحد تکوین یافته و بانک جهانی نیز با آن هم‌داستان گشته بود. این رویکرد که نام توانمندسازی به خود گرفته است، با تصویب در مجمع عمومی سازمان ملل متحد به استراتژی سرپناه مبدل شد. در این رویکرد سیاست‌های مسکن که می‌توان گفت در قالب رویکرد جدید با اقتصاد توسعه به نام نیازهای پایه جای می‌گیرد، به مقولات اجتماعی و اقتصادی توسعه یکسان برخورد می‌شود و این بار به‌طور همه‌جانبه‌ای می‌کوشد که پروژه‌های منفرد برای مسکن کم‌درآمدها را به اقتصاد کلان برنامه‌های دولت، بازار مالی، برنامه‌ریزی کالبدی و غیره پیوند بزند (Bigdeli, 2004: 73). توانمندسازی راهکاری برای توزیع مناسب منابع اقتصادی و اجتماعی به‌صورت پایدار است؛ که شرایطی را فراهم می‌آورد تا زندگی اقشار کم‌درآمد و فقیر با تکیه بر ظرفیت‌های درونی و اولویت‌بندی نیازهایشان، توسط خودشان بهبود یابد (Skandari dorbatabi, 2003: 77). این رویکرد تقریباً ریشه در تفکر پلورالیسم یا جمع‌گرایی دارد. از این رو درصدد است تا در ساخت جامعه هیچ گروه معین و همسو از نظر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بر دیگر گروه‌های جامعه تسلط مطلق نداشته باشد (Shakoui, 1995: 429). هنگامی که مشارکت مردم به‌عنوان یک ارزش اجتماعی در جامعه پذیرفته شد، همچون وسیله‌ای بسیار مهم برای رفع بسیاری از نیازهای اساسی و عمومی محلی، منطقه‌ای و ملی به کار می‌آید (Aghabakhshi, 2003: 4). بهسازی شهری همراه با توانمندسازی اجتماعات ضعیف، رهیافت نوینی است که به دنبال شکست و عدم موفقیت راهبردهای قبل از خود ارائه گردید و راه‌حل مسئله فقر شهری و اسکان غیررسمی را تنها بر مهندسی فنی و تزریق منابع مالی دولتی نمی‌بیند. بلکه در کنار و مقدم بر این‌ها، مهندسی اجتماعی با حمایت بخش عمومی و سازمان‌های غیردولتی و محلی و مشارکت فعال ساکنان مورد نظر است (Ghasemi Khouzani, 2001: 24). دیدگاه مبتنی بر توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی بیشترین تلاش خود را متوجه نحوه واکنش تهیدستان و کم‌درآمدهای شهری به حل مسئله مسکن و سرپناه خود و راه‌حل‌ها و راهکارهای توانمندسازی آن‌ها و سامان‌بخشی سکونتگاه‌های غیررسمی کرده است (Sheikhi, 2001: 74).

این راهبرد بر بسیج تمامی امکانات بالقوه و منابع و تمامی عوامل برای ایجاد مسکن و بهبودی در شرایط زندگی جوامع فقیر تأکید دارد و به مردم این فرصت را می‌دهد که شرایط خانه و محل زندگی خود را با توجه به اولویت‌ها و نیازهایشان بهبود بخشند. مرکز توجه در روش توانمندسازی، ساکنان شهر و مردم هستند و دولت متعهد می‌گردد که تسهیلات لازم را برای آنان فراهم کند. بهسازی شهری همراه با توانمندسازی اجتماعات محلی، رهیافت نوینی برای حل مسئله فقر شهری است که دیگر مهندسی ساختمان و تزریق منابع مالی صرف راهگشا نمی‌داند بلکه مهندسی اجتماعی با حمایت و تسهیل بخش عمومی و سازمان‌های غیردولتی و محلی و مشارکت فعال ساکنان مورد نظر است (Hadizadeh Bazaz, 2003: 37). آنچه در این راهبرد محوریت دارد، تأکید ویژه بر افزایش درآمد و فقرزدایی خانوار است که بدین منظور آموزش‌های حرفه‌ای و بالا بردن مهارت نیروی کار و کمک به آنان در دسترسی به منابع و سازمان‌دهی و بازاریابی بهتر کسب و کارشان به‌ویژه با میانجی‌گری سازمان‌های غیردولتی و محلی بسیار بااهمیت است (Kato, 2002: 114). امروزه در جهان، سیاست تخریب و تخلیه اجباری اسکان غیررسمی کاملاً مطرود و خلاف پایه‌ای‌ترین حقوق بشر دانسته شده و آنچه واقع‌بینانه و نوع‌دوستانه به نظر می‌رسد، راه‌حل مداراگرایانه و یا اصلاح تدریجی در مسیر یکپارچگی با شهر رسمی است. چنین راه‌حلی بر اساس بسیج سرمایه درونی این سکونتگاه‌ها با یاری و تسهیل‌کنندگی بخش عمومی فکر شده است (Saraf, 2002: 9).

در جریان توانمندسازی، سه حوزه اساسی باید در نظر گرفته شود:

توانمندسازی حوزه مدیریت سازمانی نظارت‌کننده و قوانین و مقررات؛

توانمندسازی افراد محلات نابسامان شهری در ابعاد مختلف؛

توانمندسازی محلات مسکونی و نابسامان شهری از طریق ارتقا و بهبود وضعیت (Mirei, 2012: 81).

دیدگاه خنثی و منفعل: در این نگرش، مسئولان و مدیران شهری پدیده را نادیده می‌انگارند. این رهیافت که با نگرشی لیبرالی با مراحل توسعه‌ای جوامع توسعه‌یافته، اسکان غیررسمی را پدیده‌ای گذرا و میرنده تلقی می‌کند و از این‌رو خواهان رهاسازی آن به سازوکارهای بازار است و انتظار دارد که با گذر زمان و دست یافتن به توسعه، دیگر اسکان غیررسمی وجود نداشته باشد. خطای این نگرش در تشابه‌سازی تاریخی برای کشورهای جنوب با توجه به استمرار و گسترش این پدیده مشهود است ضمن آن‌که بی‌توجهی به میلیون‌ها شهروند طی ده‌ها سال به امید حل خود به خودی مسائل، از نظر ارزش‌های انسانی مقبول نیست (Sarafi, 2003: 270).

این دیدگاه، استراتژی عدم توجه به بافت‌های مسئله‌دار فعلی و ارائه اقدامات جهت گسترش آتی بافت‌های نابسامان را در نظر می‌گیرد. دکنترین این نظریه، عدم توجه به بافت‌های مسئله‌داری است که از گذشته تا به حال شکل گرفته است. سؤال این است که عدم توجه چه تأثیری بر روند گسترش‌های جدید و آینده خواهد داشت. حوادث اتفاق افتاده طی سال‌های اخیر در شهرهایی نظیر بندرعباس و کرمانشاه نشان می‌دهد که غفلت از بافت‌های رشد یافته، لطامات جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت. نمونه این امر را می‌توان به‌وضوح در معضلات اجتماعی موجود در این بافت‌ها اشاره کرد. حوادثی نظیر حادثه پاکدشت و ناهنجاری‌هایی مانند آن، به معنای به‌بوته فراموشی سپردن بافت‌های غیررسمی و حاشیه شهر است. این نکته را نیز باید در نظر داشت که بی‌توجهی مذکور، بهانه‌ای برای رشد خودکار محلات خواهد بود (Kakoui, 2003: 55). هرچند در این نظریه نوعی جبرگرایی و ساختارگرایی مشاهده می‌شود و نگرشی بسیار خوش‌بینانه نسبت به موضوع دارد، اما مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ را نفی کرده و مذموم شمرده و آن را مخل آسایش ساکنان شهر خوشبخت تلقی کرده است (Bigdeli, 2004:65). در پایان این بخش، خلاصه‌ای از ویژگی‌های اساسی دیدگاه‌های مذکور و راهکارهای ارائه شده آن‌ها در جدول (۱) بیان شده است.

جدول ۱- جمع‌بندی دیدگاه‌های ساماندهی

نام دیدگاه	ویژگی اساسی	راهکارهای ساماندهی
اکولوژی بوم‌شناختی	توجیه سازوکار پیدایش حاشیه‌نشینی با توجه به بافت فیزیکی شهر	حذف، جمع‌آوری و یا پاک‌سازی در روال رشد طبیعی شهر
نیازهای اساسی	علت اصلی پیدایش و گسترش حاشیه شهرها، ناکارآمدی بازارهای رسمی زمین و مسکن در پاسخگویی به نیاز قشر کم‌درآمد جامعه شهری است	حاشیه‌نشینی و حاشیه شهرها را امری طبیعی و عادی تلقی نموده، بنابراین اسکان غیررسمی به‌طور نسبی اجتناب‌ناپذیر است.
نگرش سیستمی	حاشیه شهرها محصول روابط نابرابر عناصر اجتماع، دولت، اقتصاد و فناوری در جریان عملکرد سیستم شهری است	ایجاد تعادل بین عناصر سیستم شهری و حذف نیروهایی که متجر به بی‌نظمی می‌شود.
اقتصاد سیاسی فضا	حاشیه شهرها محصول مستقیم روابط سرمایه‌داری؛ انباشت سرمایه در شهر باعث جذب مهاجران می‌شود	حل مسئله را در تغییر ساختار حاکم بر کار، تولید و توزیع و مصرف یعنی ساخت اقتصادی و سرانجام تغییر بنیادین جوامع جستجو می‌کند
لیبرالی	تحلیل پیدایش حاشیه شهرها با استفاده از قوانین بازار (پیش افتادن تقاضا از عرضه)؛ تأیید نظام اقتصادی موجود	تغییرات تدریجی در نظام اقتصادی (تاکید بر الگوی رشد اقتصادی نامتعادل)
رادیکالی	شکل‌گیری اسکان غیررسمی در جهان سوم معلول مناسبات و روابط بین‌المللی و قدرت‌های مسلط جهانی و ویژگی‌های ملی؛ ادغام اقتصادهای جهان سوم در اقتصاد سرمایه‌داری و قطبی شدن جوامع در قالب مرکز و حاشیه و قطبی شدن درونی جوامع یعنی اقلیتی ثروتمند و اکثریتی فقیر	به دنبال چاره‌های اساسی با تغییر در ساختار جامعه (اگر نظام کلان اصلاح نشود؛ نظام‌های خرد قابل اصلاح نیستند) درگیر بهبود وضعیت اجتماعات ساکن در شکل‌های غیررسمی نشده و به سازمان‌دهی اجتماعی برای جنبش‌های سیاسی تکیه می‌کند
توانمندسازی و اقتدار بخشی	اسکان غیررسمی را به‌عنوان یک واقعیت پذیرفته و به دنبال راهکارها و راه‌حل‌های بهینه‌سازی شرایط زندگی و سکونت است	دولت باید زمینه بهبود مسکن خودیار را فراهم سازد و به‌جای تخریب و مقابله، راه‌حل‌های مبتنی بر توانمندسازی، ساماندهی و بهسازی کانون‌های حاشیه‌ای را هدف قرار می‌دهد.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

مواد و روش پژوهش

این پژوهش به لحاظ هدف از جمله تحقیقات کاربردی است که نتایج آن می‌تواند در زمینه الگوبرداری برای ساماندهی به حاشیه شهرهای ایران مورد استفاده قرار گیرد. به لحاظ روش از جمله تحقیقات کیفی است از نوع تحلیل مضمون که بر شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوی معانی داده‌های کیفی تمرکز دارد. مضمون یا تم عنصر کلیدی در این روش است. مضمون‌ها پرازش‌ترین واحدهایی هستند که در تجزیه و تحلیل محتوا باید مدنظر قرار بگیرند و منظور از مضامین، معنای خاصی است که از یک کلمه یا جمله یا پاراگراف استفاده می‌شود. مراحل تحلیل مضمون در این پژوهش به شرح زیر است.

الف) آشنا شدن با داده‌ها: در این مرحله داده‌ها را جمع‌آوری شد داده‌ها از مقالات چاپ‌شده و رساله‌های چاپ‌شده و کتاب‌های چاپ‌شده درباره حاشیه‌نشینی و حاشیه شهر انگلستان و هندوستان به دست آمد.

ب) ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری: که به وسیله نرم‌افزار MAXQDA 2020 این کدگذاری‌ها انجام شد.

ج) ترسیم شبکه مضامین: بعد از شناخت مضامین اصلی و فرعی مدل و شبکه تحلیل موردنظر ترسیم شد و در نهایت تحلیل این مدل و شبکه

د) تدوین گزارش که در قسمت نتیجه‌گیری تشریح شده است.

پایایی از تکنیک کسب اطلاعات دقیق موازی (که عبارت است از نمایش و ارائه تحلیل‌های داده‌ای و نتایج آن به متخصصان امر) استفاده شد. روایی تحقیق به روش روایی - صوری و مثلث‌سازی تأیید گردید.

بحث و ارائه یافته‌ها

در این بخش، کدهای به‌دست‌آمده از اقدامات ساماندهی برای حاشیه شهرها، کدهای به‌دست‌آمده از پوشه‌های مربوط، کدهای استخراج‌شده از پوشه‌های مربوط، کدهای موردنظر به‌منزله سیاست‌های ساماندهی کشور هندوستان، در قالب جدول‌های (۲ تا ۶) ارائه‌شده و الگوی حاکم بر اساس روابط بین متغیرها و تغییر سیاست‌های برخورد، به‌طور گرافیکی نشان داده‌شده است.

جدول ۲- اقدامات ساماندهی حاشیه شهرهای هندوستان

پوشه	کد به‌دست‌آمده
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 13	اقدامات
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۵۰: تصویب قانون سازمان شهری بمبئی: مجوز تخلیه
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۷۲ آغاز ساماندهی حاشیه‌ها تحت طرح مرکزی بهبود محیط‌زیست محله‌های فقیرنشین شهری
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۷۴: تأسیس هیئت ساماندهی حاشیه ماهاراشترا
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۷۵: قانون زمین خالی مهاراشترا مجوز تخلیه تمام محله‌های فقیرنشین
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۷۷: تشکیل مسکن و توسعه منطقه مهاراشترا برای ساماندهی زاغه‌ها در زمین‌های دولتی و خصوصی
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۸۰ - ۱۹۸۵: تنظیم اسکان غیرقانونی و عرضه زمین آماده‌سازی شده
هندوستان شهرها حاشیه اقدامات ساماندهی Pos. 14	سال ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱: مشوق‌های جدیدی برای توسعه‌دهندگان و سرمایه‌گذاران شامل توانایی انتقال حقوق توسعه به دیگر مناطق شهر به‌منظور اجاره اقامتگاه جدید؛ اعطای مجوز تراکم ساختمانی ۲/۵ در ۱۸۰ فوت مربع (حدود ۱۵ مترمربع)

*Thematic analysis

*Theme

پوشه	کد به‌دست‌آمده
هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی اقدامات Pos. 14	سال ۱۹۹۵: افزایش مساحت زمین رایگان به ۲۲۵ فوت مربع توسط طرح توان‌بخشی سکونتگاه غیررسمی حزب سیاسی شیو سنا (شامل حاشیه‌نشینی که نام آن‌ها برای انتخابات قبل از سال ۱۹۹۵ ثبت شده بود) منظور ارائه فرصت‌های اسکان مجدد برای فقرا که منجر به مقررات تخلف و لایبی‌گری شد
هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی اقدامات Pos. 14	دوره ۲۰۰۰ - ۲۰۲۲: تنظیم پیش‌نویس سیاست ملی زاغه‌ها توسط دولت و برنامه اسکان مجدد حاشیه‌نشینان برای ۶۰۰۰ نفر، برنامه (VAMBAY) ارائه مسکن و زیرساخت ارزان‌قیمت تأسیس برنامه (JNNURM) توسط دولت مرکزی با تأکید بر تقویت زیرساخت‌ها و مسکن برای فقرای شهری با هدف رسیدن به یک هند عاری از حاشیه‌نشین، برنامه (ray) اجرا شد.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۳- برنامه‌ریزی هندوستان

پوشه	کدهای به‌دست‌آمده از پوشه
Pos. 3, هندوستان	در کشور هند، برنامه‌ریزی توسعه و مدیریت شهری در مسئولیت دولتی ایالتی است.
Pos. 3, هندوستان	دولت‌های ایالتی موظف‌اند تا قوانین خود را بر اساس قوانین برنامه‌ریزی و توسعه شهر و منطقه‌ای فدرال مطابقت دهند
Pos. 3, هندوستان	قوانین ایالتی به وزیر توسعه شهری ایالتی قدرت تشکیل نهادهای برنامه‌ریزی و مدیریت ایالتی، منطقه‌ای، کلان شهری، شهری و واگذاری مسئولیت‌ها را به آن‌ها می‌دهد
Pos. 3, هندوستان	اغلب شهرهای هندی در طول دوره‌های زمانی مختلف به‌صورت لایه‌لایه و تحت قوانین متعددی ساخته شده
Pos. 3, هندوستان	در هند پس از استقلال سال ۱۹۴۷ توسعه بیشتر برپایه توسعه زمین‌های کشاورزی بود. در دهه ۱۹۹۰ هم‌زمان با اقتصاد لیبرالیستی و جهانی‌شدن توجه به شهرها به‌عنوان موتور رشد اقتصادی در این کشور به وجود آمد.
Pos. 3, هندوستان	اموری که کاملاً در حوزه اختیارات ایالت‌هاست
Pos. 3, هندوستان	اموری که ایالت‌ها و اتحادیه‌ها باید با همکاری هم آن‌ها را انجام دهند.
Pos. 3, هندوستان	در هند، نهادهای محلی زیر نظر ایالت‌ها هستند، بنابراین ایالت‌ها موظف‌اند در ایالت خود در نواحی شهری و روستایی نهادهای محلی تشکیل داده و بخشی از وظایف و اختیارات خود را به آن‌ها واگذار کنند
Pos. 3, هندوستان	دولت مرکزی هم از طریق برخی وزارتخانه‌های خود که به امور مربوط به نهادهای محلی می‌پردازند بر فعالیت‌های این نهادها نظارت می‌کند.
Pos. 3, هندوستان	نهادهای محلی در روستاها و مناطق شهری متفاوت‌اند. نهادهای محلی در مناطق روستایی پانچیات نامیده می‌شوند، اما در مناطق شهری شهرداری‌ها نقش نهاد محلی را ایفا می‌کنند.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۴- الگو کشور هندوستان

پوشه	کدهای استخراج‌شده از پوشه
Pos. 1, هندوستان الگو	شهر آشیانه‌ای الگوی شهر هند است.
Pos. 1, هندوستان الگو	شهر به‌مثابه جبهه‌ای است در جبهه دیگر هر جبهه یک گروه شغلی و یک پیشوای مذهبی اختصاص داده شده است.
Pos. 1, هندوستان الگو	مرکز مقدس‌ترین نقطه شهر است.
Pos. 1, هندوستان الگو	پایین‌ترین طبقات اجتماعی در خارج از دیوارهای شهر می‌باشند.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۵- نتایج شیوه ساماندهی حاشیه‌ها هندوستان

پوشه	کدهای استخراج‌شده از پوشه
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه	ساماندهی حاشیه‌ها
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه	در سال ۱۹۵۰ افزایش نارضایتی، تغییر محل حاشیه‌ها، افزایش بیکاری حاشیه‌نشینان
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه	دوره ۱۹۷۰ - ۱۹۷۷ برنامه بهبود وضعیت حاشیه‌ها به دنبال بهبود امکانات رفاهی عمومی مانند آب، فاضلاب، جاده‌ها، توالت و غیره بود. تحقق برنامه به خوب پیش نرفت چرا که تخریب و اسکان مجدد پاسخ مناسب نبود
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه	دوره ۱۹۸۰ - ۱۹۸۵: اوایل این دهه تخریب بیشتری در بمبئی مشاهده شد؛ SUP تنها ۲۲۰۰۰ خانوار را پوشش داد و در سال ۱۹۹۴ متوقف شد

پوشه	کدهای استخراج شده از پوشه
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه	سال ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱ با توجه به عدم اعتماد ساکنان حاشیه به پیمانکاران، با توجه به پیشینه ذهنی آن‌ها از تخلیه اجباری در گذشته، انگیزه مناسبی نبود. به همان اندازه سازندگان نیز این موقعیت را به‌عنوان یک فرصت مناسب سرمایه‌گذاری نمی‌دانستند. سازمان توان‌بخشی سکونتگاه غیررسمی به‌عنوان مسئول ارائه مکان‌های استیجاری رایگان به چهار میلیون حاشیه‌نشین ابداع شد، با این حال تنها برای ۱۹۰۰۰ نفر تکمیل شد. کمک به قدرت لابی‌گری ساخت‌وساز بمبئی با دزدی از دارایی‌های عمومی و حاشیه‌های شهری
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه	دوره ۲۰۰۰ - ۲۰۲۲: بنابراین طرح‌های ساماندهی جز به اسکان مجدد و توان‌بخشی سخت‌گیرانه در رابطه با حاشیه‌های واقع در سایت‌های غیرقابل دفاع نپرداخت. به دلیل مشکلات و مسائل فنی و محدودیت‌های ناشی از نبود ظرفیت کافی برای اجرا، همچنین تمایل به سرمایه‌گذاری در مناطق بیشتر توسعه‌یافته با شکست روبرو شد، پراکندگی نامتوازن جغرافیایی سبب گسترش شکاف بین مناطق و درنهایت تشدید حاشیه‌نشینی؛ به دلیل مشکلات ناشی از مسائل فنی و محدودیت‌های ناشی از نبود ظرفیت کافی اجرایی و تمایل به سرمایه‌گذاری در مناطق بیشتر توسعه‌یافته مهاجرین مجبور به زاغه‌نشینی شده‌اند

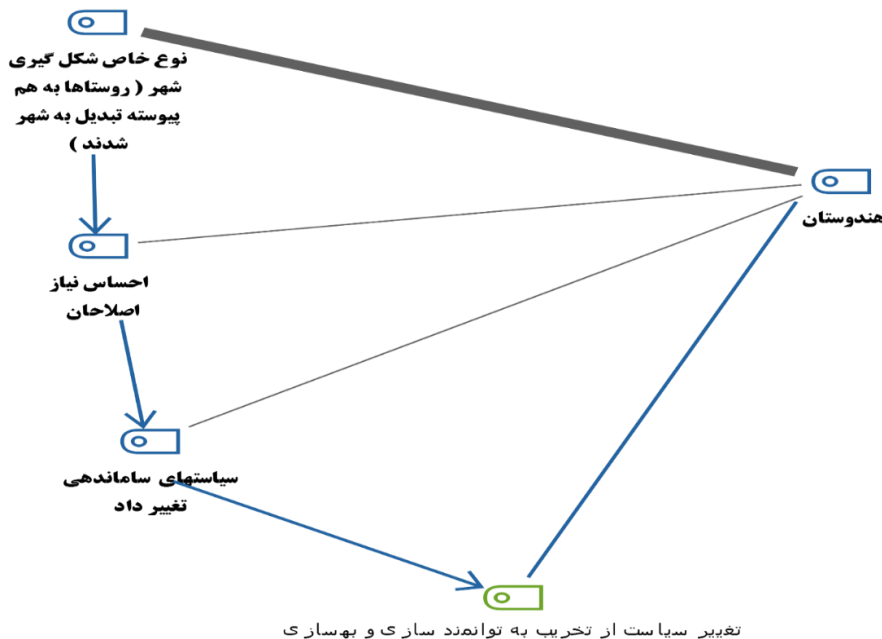
(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۶- سیاست‌های ساماندهی حاشیه‌ها کشور هندوستان

پوشه	کدهای استخراج شده
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی شیوه	سیاست ساماندهی
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی شیوه	سال ۱۹۵۰: تخلیه اجباری بدون هدف
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی شیوه	دوره ۱۹۷۰ - ۱۹۷۷: تخلیه به منظور اسکان مجدد
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی شیوه	دوره ۱۹۸۰ - ۱۹۸۵: تخریب و اسکان با توجه به حقوق انسانی
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی شیوه	سال ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱: اجرای طرح‌های تشویقی برای بخش خصوصی (طرح‌های توسعه مجدد)
Pos. 14, هندوستان شهرها حاشیه ساماندهی شیوه	دوره ۲۰۰۰ - ۲۰۲۲: بهسازی و مشارکت حاشیه‌نشینان در بهسازی

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

در شکل (۱) ساماندهی حاشیه شهری هندوستان بر اساس تغییر سیاست‌ها از تخریب به بهسازی و ساماندهی نشان داده شده است:

شکل ۱- ساماندهی حاشیه شهری هندوستان

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

در ادامه این بخش، کدهای به‌دست‌آمده از اقدامات ساماندهی برای حاشیه شهرها، کدهای به‌دست‌آمده از پوشه‌های مربوط، کدهای استخراج‌شده از پوشه‌های مربوط، کدهای موردنظر به منزله سیاست‌های ساماندهی کشور انگلستان، در قالب جدول‌های (۷ تا ۱۰) ارائه شده و الگوی حاکم بر اساس روابط بین متغیرها و تغییر سیاست‌های برخورد، به‌طور گرافیکی نشان داده شده است.

جدول ۷- الگوی شهر انگلستان

پوشه	کدهای استخراج‌شده
Pos. 1 انگلستان، شهر الگو	الگوی شهر انگلستان مدل حلقوی و مدل خطی است.
Pos. 1 انگلستان، شهر الگو	الگو حلقوی رینگ‌هایی به‌منظور جلوگیری از تردد‌های بی‌مورد به مرکز شهر ایجاد شده است
Pos. 1 انگلستان، شهر الگو	امکانات و سازمان‌های شهری در دسترس بودن همه هست.
Pos. 1 انگلستان، شهر الگو	خطی شهرها به‌موازات خطوط حمل‌ونقل (رودخانه، خطوط آهن، منطقه ساحلی یا رشته‌کوه‌ها) قرار گرفته‌اند و خدمات و تسهیلات لازم برای انتقال کالاها از یک نوع حمل‌ونقل به نوع دیگر (دریایی به ریلی) پیروی می‌کنند.
Pos. 1 انگلستان، شهر الگو	معایب این الگو می‌تواند به فاصله گرفتن فضاها از مرکز شهر نام برد که با توجه به خطی بودن شهر، سرمایه‌گذاری برای ایجاد تأسیسات مقرون‌به‌صرفه نیست

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۸- ساختار سیاسی و برنامه‌ریزی و اقدامات انگلستان

پوشه	کدهای استخراج‌شده
Pos. 2 انگلستان،	انگلستان از نظر سیاسی ساختاری متمرکزی دارد، چراکه تمام ارکان قدرت در این کشور مشروعیت خود را از خاندان سلطنتی کسب می‌کند، اما این تمرکز بیشتر جنبه نمادین دارد.
Pos. 2 انگلستان،	حکومت‌های محلی که دارای اختیارات فراوانی در قلمرو حکومت خویش هستند،
Pos. 2 انگلستان،	ساختار اداری و برنامه‌ریزی در انگلستان غیرمتمرکز است.
Pos. 2 انگلستان،	از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲ مشارکت و مداخله حداکثری مردم ذی‌نفعان در فرایند برنامه‌ریزی به‌طور جدی پیگیری می‌شود
Pos. 2 انگلستان،	قوانین یکپارچه‌ای در برنامه‌ریزی‌های شهری وجود دارد با مشارکت حداکثری مردم در تصمیم‌گیری‌های شهری
Pos. 2 انگلستان،	قوانین شهری به‌روز می‌شوند و بازخوردهای آن‌ها مطالعه می‌شود،
Pos. 2 انگلستان،	تفکیک کارکردی میان قوانین و آیین‌نامه‌ها وجود دارد.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۹- اقدامات انگلستان

پوشه	کدهای استخراج‌شده
Pos. 3 انگلستان،	قانون برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و شهری منطقه‌ای در سال ۱۹۴۷ در ۶ آگوست به تصویب رسید.
Pos. 3 انگلستان،	وضعیت شهرها حومه‌ها و حاشیه‌ها بین جنگ لندن همواره با موجی از مخالفت‌های منتقدان مواجه بوده‌اند.
Pos. 3 انگلستان،	تخریب مناطق وسیع از حومه شهر
Pos. 3 انگلستان،	اغلب کوبنده‌ترین حملات خود را برای سمی کردن حومه شهرها و سبک زندگی آن‌ها حفظ می‌کردند
Pos. 3 انگلستان،	سعی بر تخریب این مناطق می‌شد که یکی از نقض‌های مدیریت برنامه‌ریزی این دوره بوده است.
Pos. 5 انگلستان،	یکی از پیامدهای این تخریب شکل‌گیری دیدگاه انتقادی بوده است
Pos. 5 انگلستان،	ی توجهی به حومه به‌عنوان یک موضوع برای برنامه‌ریزی شهری از دهه ۱۹۸۰ در لندن مطرح شد
Pos. 5 انگلستان،	ظهور محیط جهانی پسا فوردیستی
Pos. 5 انگلستان،	دور شدن از اقتصاد رفاه کینزی
Pos. 5 انگلستان،	ورود بازاریابی مکان، تأثیر عمیقی بر برنامه‌ریزی در شهرها داشته است
Pos. 5 انگلستان،	تمرکز بر سیاست‌های توسعه فضایی
Pos. 5 انگلستان،	تأکید بر پیوند نیروهای اقتصادی؛ اجتماعی برای بهبود کیفیت مناظر شهری
Pos. 5 انگلستان،	جذب سرمایه‌گذاری جهانی
Pos. 5 انگلستان،	در نتیجه، تلاش‌ها برای بهبود شهرها از طریق جوان‌سازی اسکله‌های بلااستفاده، مکان‌های صنایع منحل‌شده و شهرک‌های مسکونی مشکل‌ساز، عموماً بر هسته‌های شهر و مجاورت آن‌ها تأکید کرده‌اند
Pos. 6 انگلستان،	ضعف‌های طرح‌های اجرا شده اعلام شد

پوشه	کدهای استخراج شده
Pos. 6 انگلستان،	تأکید بیش از حد بر کاربری زمین و قربانی کردن سایر موضوعات مانند حمل و نقل و توجه به حومه سازی
Pos. 6 انگلستان،	تغییر نظرات جامعه از سوسیالیسم که جاذبه اش را از دست می داد و جای خود را به آزادی های فردی به عنوان طرز فکری جدید می دهد.
Pos. 6 انگلستان،	افزایش جمعیت سریع تر از رشد اقتصادی
Pos. 6 انگلستان،	نبود زمینه های اقتصادی و اجتماعی در طرح ها و توجه بیش از حد به طراحی کالبدی و بی توجهی به کیفیت زندگی مردم به خصوص در حومه و حاشیه ها
Pos. 6 انگلستان،	تغییر دولت در سال ۱۹۵۱ از سوسیالیست کارگری به محافظه کاری سنتی مبین بر ارزش های اشرافی
Pos. 6 انگلستان،	سیاست های تخریب و اجرای سیاست های توسعه فضایی
Pos. 6 انگلستان،	بازرترین اقدامات مشخص شدن غیر کارا بودن تخریب حاشیه شهر
Pos. 6 انگلستان،	توجه به عواملی چون تخریب محیط زیست
Pos. 6 انگلستان،	بهبودی شهرها
Pos. 8 انگلستان،	از دهه ۱۹۹۱ به بعد با توجه به آشکار شدن ضعف هایی که در برنامه ریزی های شهری با توجه به شکستی که سیاست های تخریب پدید آمد اجرای سیاست های توسعه فضایی وجود داشت تغییرات بنیادی در بحث شهری رخ داد
Pos. 8 انگلستان،	طرح ساختاری
Pos. 8 انگلستان،	طرح های محلی
Pos. 8 انگلستان،	این دو طرح باعث تغییر اساسی در روند شکل گیری و ساماندهی به امور شهرها و حاشیه شهرها شد.
Pos. 8 انگلستان،	از ۱۹۹۱ به بعد با اصلاح و بازنگری در بخش های وزارت محیط زیست وارد سیاست گذاری های شهری لندن شد
Pos. 8 انگلستان،	فهرستی خاص برای ساماندهی به موضوعات شامل مسکن، اقتصاد روستایی، فعالیت معدنی، فعالیت گردشگری، دفع پسماند، کمربند سبز، تجارت و بازرگانی و... را ارائه داد
Pos. 9 انگلستان،	از سال ۱۹۹۱ به بعد با توجه به اجرا شدن این طرح ها تاکنون شهر لندن و بخش های کلان شهر و حتی مراکز که در حومه قرار گرفتند دارای یک برنامه یکپارچه و طرح واحد توسعه شدند. این طرح ها به این شرح اجرا شدند: طرح های ساختاری و دیگر طرح های محلی
Pos. 10 انگلستان،	طرح های ساختاری طرح ای با ماهیت راهبردی بودند
Pos. 10 انگلستان،	بهره گیری از سیاست گذاری های ملی و منطقه ای، اهداف، سیاست ها و پیشنهادهای خود در مورد مسائل از قبل حمل و نقل و مسکن و منابع و آموزش، خدمات عمومی و اجتماعی و... بیان می کردند
Pos. 10 انگلستان،	طرح های ساختاری با کمک دو سند اصلی یعنی (۱) طرح های توسعه و (۲) بخش نامه وزارت محیط زیست صورت گرفت.
Pos. 11 انگلستان،	طرح های محلی افق زمانی پایین تری داشتند
Pos. 11 انگلستان،	طرح بخش (معمولی ترین طرح های محلی بودند و با تغییرات تدریجی و گام به گام در سطحی گسترده انجام می شوند)
Pos. 11 انگلستان،	طرح محدوده عمل (طرح های محدوده عمل برای بازسازی و نوسازی، احیا و ارتقا سریع تهیه محدوده شهری و حاشیه شهر) این طرح ها چون اهداف واضحی داشتند غالباً موفق از بودند
Pos. 11 انگلستان،	طرح موضوعی (در موضوعات منفرد مثل مواد معدنی، مشخص ساختن کمربند سبز و سیما و منظر؛ بازسازی و توانمندسازی و همچنین مشارکت مردم و اقدامات محلی و متناسب با هر بخش) یکی از بارزترین اقدامات بوده است
Pos. 11 انگلستان،	در این دوره تأکید بسیاری بر مشارکت و توانمندسازی حاشیه شهرها توسط طرح های محلی شد
Pos. 11 انگلستان،	طرح های ساختاری نیز طبق بررسی ها و اقداماتی که در سال های متوالی در زمینه علل ایجاد حاشیه در انگلستان صورت گرفت با توجه به عوامل ضمن اقدامات شهری که در شکل برنامه های مانند طرح ساختاری و محلی بود اقدامات زیر در برنامه های توسعه طولانی مدت و کوتاه مدت و میان مدت کشور قرار داده شد.

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲)

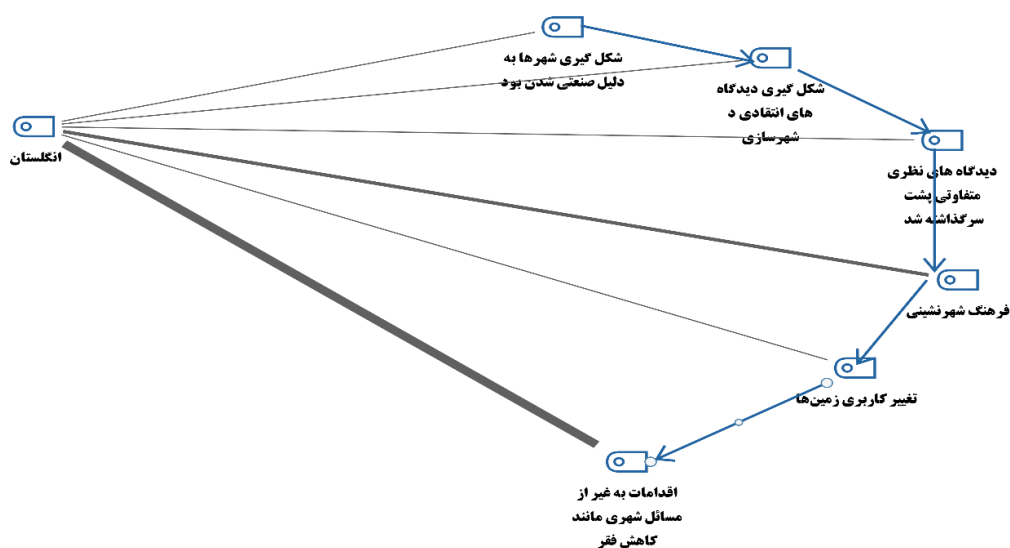
جدول ۱۰ - سیاست های انگلستان برای کاهش حاشیه نشینی

پوشه	کدهای استخراج شده
Pos. 2 انگلستان،	الف) دهه ۱۹۵۰ تا دهه ۱۹۸۰ تخریب مناطق وسیعی از حومه شهر
Pos. 4 انگلستان،	از ۱۹۸۱ تا دهه ۱۹۹۰ شکل گیری دیدگاه انتقادی بوده است
Pos. 5 انگلستان،	بی توجهی به حومه به عنوان یک موضوع برای برنامه ریزی شهری از دهه ۱۹۸۰ در لندن مطرح شد
Pos. 5 انگلستان،	تلاش ها برای بهبود شهرها از طریق جوان سازی اسکله های بلااستفاده، مکان های صنایع منحل شده و شهرک های مسکونی مشکل ساز، عموماً بر هسته های شهر و مجاورت آن ها تأکید کرده اند.
Pos. 6 انگلستان،	همچنین ضعف های طرح های اجرا شده اعلام شد.

پوشه	کدهای استخراج‌شده
Pos. 6 انگلستان،	بر اساس این بررسی، شش علت توجه به روند شهری و توجه به حومه‌ها تغییر کرد: (۱) تأکید بیش از حد بر کاربری زمین و قربانی کردن سایر موضوعات مانند حمل‌ونقل و توجه به حومه‌سازی، (۲) تغییر نظرات جامعه از سوسیالیسم که جاذبه‌اش را از دست می‌داد و جای خود را به آزادی‌های فردی به عنوان طرز فکری جدید می‌دهد، (۳) افزایش جمعیت سریع‌تر از رشد اقتصادی، (۴) نبود زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی در طرح‌ها و توجه بیش‌ازحد به طراحی کالبدی و بی‌توجهی به کیفیت زندگی مردم به‌خصوص در حومه و حاشیه‌ها، (۵) تغییر دولت در سال ۱۹۵۱ از سوسیالیست کارگری به محافظه‌کاری سنتی مبین بر ارزش‌های اشرافی و (۶) سیاست‌های تخریب و اجرای سیاست‌های توسعه فضایی
Pos. 6 انگلستان،	اقدام بر ساماندهی وضعیت شهرها پرداخته شد.
Pos. 6 انگلستان،	از سال ۱۹۸۵ به بعد گام‌های مؤثری در این زمینه برداشته شد
Pos. 6 انگلستان،	مشخص شدن غیرکارا بودن تخریب حاشیه شهر
Pos. 6 انگلستان،	عواملی چون تخریب محیط‌زیست و بهسازی شهرها بود
Pos. 7 انگلستان،	از ۱۹۹۱ به بعد با توجه به آشکار شدن ضعف‌هایی که در برنامه‌ریزی‌های شهری با توجه به شکستی که سیاست‌های تخریب و اجرای سیاست‌های توسعه فضایی وجود داشت تغییرات بنیادی در بحث شهری رخ داد
Pos. 8 انگلستان،	تغییرات بزرگی در عملکرد ساماندهی مناطق حومه نیز رخ داد.
Pos. 11 انگلستان،	مشخص ساختن کمربند سبز و سیما و منظر
Pos. 11 انگلستان،	بازسازی و توانمندسازی و همچنین مشارکت مردم
Pos. 11 انگلستان،	اقدامات محلی و متناسب با هر بخش
Pos. 11 انگلستان،	برنامه‌های توسعه طولانی‌مدت و کوتاه‌مدت و میان‌مدت
Pos. 12 انگلستان،	کاهش فقر نسبی
Pos. 13 انگلستان،	در اختیار قرار دادن خانه به‌شرط تملک
Pos. 14 انگلستان،	تلاش برای کاهش پدیده بیکاری
Pos. 15 انگلستان،	ایجاد تنوع اقتصادی در بخش کشاورزی و تولید
Pos. 16 انگلستان،	کاهش پدیده بیکاری است
Pos. 17 انگلستان،	افزایش میزان حداقل دستمزدها توسط دولت سرمایه‌گذاری در بخش‌های مراقبت‌های بهداشتی بهتر و آموزش و پرورش.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

در شکل (۲) ساماندهی حاشیه شهری انگلستان بر اساس سیر تحول‌ها و گفتمان‌های نظری، نوع خاص فرهنگ شهرنشینی ناشی از صنعتی شدن، نشان داده شده است:

شکل ۲- ساماندهی حاشیه شهری انگلستان

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

در تحلیل نحوه عملکرد کشور هندوستان (شکل ۱) می‌توان گفت الگوی شهر در این کشور، آشیانه‌ای است و خود این شکل از ساختار الگوی شهری، نشان‌دهنده طبقاتی بودن آن است که ریشه در اعتقادات طبقاتی و فرهنگی کشور هندوستان دارد. از لحاظ برنامه‌ریزی و ساختار سیاسی، کشور تقریباً مشابه انگلستان است و سیاست‌گذاری‌های کلان توسط دولت مرکزی گرفته می‌شود و سیاست‌گذاری‌های مخصوص ایالت‌ها تقریباً به صورت مخصوص و اختصاصی همان ایالت تنظیم می‌گردد. در بحث حاشیه‌های شهر انگلستان، نظریات هاروی^۱ و وایت^۲ و ولدبریج^۳ و نظریه اعیانی‌نشین انگلس^۴ تبیین‌کننده موضوع است. چرا که از نظر انگلس، شهر اعیانی‌نشین و قطبی‌شده زمینه حاشیه را فراهم می‌نماید. او این واژه مورد استفاده قرارداد تا ورود مهاجران طبقه متوسط به بخش‌های درونی لندن که بیش از این با گروه‌های کم‌درآمد اشغال شده بود، توصیف کند؛ اما این پدیده تا حد زیادی به طرح‌های "پاک‌سازی محلات زاغه‌ای فقیرنشین" در پاریس و تخریب محلات طبقه کارگر اشاره دارد که به جای آن‌ها میدان و خانه‌های شهرکی برای اعیانی‌شدن احداث شد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

با توجه به مدل ارائه شده و نحوه سیاست‌گذاری و اقدامات، در بحث حاشیه شهر در هندوستان دیده می‌شود که نزدیک‌ترین نظریه در تبیین موضوع، اندیشه‌های اندیشمندانی چون پارک^۵، ابوت^۶ و زمیل^۷ است. پارک بحث پهنه طبیعی شهری که بخشی از شهر بدون طرح از پیش تعیین شده است را مطرح نمود و نمونه‌های آن را محله‌های چینی، ایتالیایی بیان می‌کند؛ وی همچنین به تبعیت از رویکرد داروینی (تنازع برای بقا) فرآیند تقسیم فضای شهری را تشریح نمود. پارک انسان حاشیه‌نشین را فردی می‌داند که از لحاظ فرهنگی انسان دورگه‌ای است که صمیمانه در زندگانی فرهنگی دو جمعیت متمایز زندگی می‌کند و با هردوی آن‌ها شریک است؛ اما مایل نیست از زندگی گذشته خود ببرد و هنوز ابعاد جامعه میزبان او را به‌تمامی نپذیرفته است. حاشیه‌نشینی شرایط یا عالمی است برزخ گونه که فرد را از نظر اجتماعی و فرهنگی به حالت تعلیق در می‌آورد. ابوت ناهماهنگی‌های فرهنگی، تفاوت در شیوه زندگی حاشیه‌نشینان شهرنشین، پایین بودن سطح سواد، باعث تغییر ماهیت حرفه و زندگی حاشیه‌نشینان در شهر شده و افزایش ناهمگنی‌های اجتماعی سبب افزایش بزه‌کاری و تفاوت آن‌ها با شهر اصلی می‌داند.

زمیل معتقد است در یک نظام ساختی با بافت مدرن شهری و حاکمیت مناسبات اجتماعی مابعد سنتی - صنعتی جامعه‌ای نظام مبادلات اقتصادی بر مبنی اعتماد خویشاوندی جای خود را به اعتماد ساختی نظام‌مند و بر مبنی پول قراردادی می‌دهد. قواعد و مقررات ساخت یافته توزیع پول و درازمدت بستر فاصله زمانی - مکانی و ساختاری افراد جامعه از لحاظ بهره‌وری از منابع نظام می‌دهد (Ritzer, 2014: 160).

درباره ساماندهی حاشیه شهر انگلستان نیز گام‌های ابتدای ساماندهی حاشیه شهر مطرح شد. هاروی و لوفور^۸ بحث "مدار دوم سرمایه" را مطرح می‌کنند که مناطق بی‌ارزش توسط افراد خریده می‌شوند تا در دوره‌هایی که ارزش زمین درحالی که نوسان است از آن بهره‌برداری شود. این موضوع از نظر اسمیت، موجب شکل‌گیری "شکاف اجاره‌ای" می‌گردد که به معنی بی‌ارزش شدن سرمایه و خروج سرمایه از مناطق مرکزی می‌شود و فرصت برای فضاهای خارج از شهر و حاشیه را فراهم می‌نماید. در نتیجه توسعه و بهسازی این مناطق زاغه‌نشین و فقیر به تجارتهای سودآور برای سرمایه‌گذاران تبدیل می‌شود. وایت و ولدبریج، پدیده‌ای به نام "نخبگان جهانی" در بحث گسترش مناطق حاشیه نام می‌برند که به معنای در اختیار داشتن منابع ثروت شبکه‌ای از روابط مالی، روابط اجرایی که امکان دارد در سطح جهانی باشد و از بحث اعیانی‌شدن حمایت می‌کنند. آن‌ها به خاطر داشتن منابع و الزامات خاص و درآمدشان علاوه بر محیط‌های "حومه‌های مجزا" می‌توانند محیط‌های مرزی را شکل دهند. کاسموکرات‌ها همان

¹ Harvey

² Wight

³ Wooldridge

⁴ Engels

⁵ Park

⁶ Abbott

⁷ Simmel

⁸ Lefebvre

⁹ Cosmocrat

گروه‌هایی هستند که فروشندگان املاک تلاش می‌کنند تا انبارها باتری پارک‌ها و ... را تغییر کاربری بدهند و به آن‌ها بفروشند. شهر لندن به لحاظ بحث جهانی‌شدن این پدیده بستری برای گسترش مناطق حاشیه را داشته است. اقدامات و زمینه‌های عملکرد دو کشور هم بسیار متفاوت بوده است که کشور هندوستان و انگلستان در گام اول برای ساماندهی حاشیه شهر اگرچه راهکار تخریب را در پیش رو داشتند، اما در گام دوم انگلستان با پیش گرفتن دیدگاه انتقادی سعی در بهسازی و بهبودی و مشارکت افراد در بهسازی حاشیه گام برمی‌دارد درحالی‌که هندوستان به این شیوه تخریب تا گام سوم تغییر رویکردی نداشته است. از سوی دیگر هندوستان فقط اقدامات شهری - مکانی تأکید کرده است درحالی‌که انگلستان با درک و توجه به این موضوع که بسترهای چون فقر، بیکاری، وضعیت روستاییان، آموزش در این بستر نقش ایفا می‌کنند سیاست‌های کلان‌تری را چون کاهش فقر نسبی و ایجاد تنوع اقتصادی در بخش کشاورزی و تولید، تلاش برای کاهش پدیده بیکاری، در اختیار قرار دادن خانه به‌شرط تملک، افزایش میزان حداقل دستمزدها توسط دولت، سرمایه‌گذاری در بخش‌های مراقبت‌های بهداشتی بهتر و آموزش و پرورش در پیش گرفته است.

References:

- Aghabakhshi, A. (2003). *Dictionary of Political Science*. Center for Information and Scientific Documents of Iran. Tehran. [in Persian].
- Ahmadian, M. (2003). Marginalization, Roots and Solutions. *Journal of Islamic Social Studies*, 43&44, 276-296. <https://sid.ir/paper/463320/fa>. [in Persian].
- Alvarez, M., & Ruiz-Tagle, J. (2022). The symbolic (re)production of marginality: Social construction, internalization, and concrete consequences of territorial stigmatization in a poor neighborhood of Santiago de Chile. *Housing Studies*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02673037.2022.2100325>.
- Amiri, S. R., & Khodai, Z. (2011). *Marginalization and Informal Settlement*. Qognoos Publication. Tehran. [in Persian].
- Bigdeli, D. (2004). *Organization of informal housing, the case study in Koi Fatemieh, Zanjan city*. Master's thesis in geography and urban planning, Zanjan University. [in Persian].
- Friedlander, D., & S. Okun, B. (2022). Demographic Transition and the Industrial Revolution in England: Inverse Rural and Urban Processes. *Journal of Family History*, 47(4), 401-412. <https://doi.org/10.1177/03631990221114065>.
- Garau, P., Sclar, E., & Carolini, G. Y. (2005). *A home in the city*. Millennium Project, Task Force on Improving the Lives of Slum Dwellers. <https://digitallibrary.un.org/record/569844?ln=en>
- Ghasemi Khouzani, M., & Hadizadeh Bazaz, M. (2001). Informal Settlement and Rehabilitation of Urban Poor Neighborhoods. *Municipalities Monthly*, 4(45), 22-25. https://ssafta.imo.org.ir/Modules/GetFile.aspx?Source=HyperLink_247&file=LinkFile_2799.pdf. [in Persian].
- Hadizadeh Bazaz, M. (2003). *Marginalization and Solution of its organization in the World*. Tihu Publications. Mashhad. [in Persian].
- Harvey, D. (2017). *Social Justice and City*. Translated by Farokh Hesamian. Urban planning and processing Company Publication. Press. [in Persian].
- Hiraskar, G.K. (2007). *An Introduction to Fundamentals of Urban Planning*. Translated by Mohammad Soleimani and Ahmed Reza Yakani Fard. Academic Center for Education, Culture and Research Press. Tehran. [in Persian].
- Irandoust, K. (2005). *Informal Settlement: A Manifestation of Unsustainable Urban Development (Case Study: Kermanshah City)*. Phd Thesis in Goegraphy and Urban Planning. Univesiry of Shahid Beheshti. Tehran. [in Persian].
- Malik, S., Roosli, R. & Tariq, F. (2020). Investigation of informal housing challenges and issues: experiences from slum and squatter of Lahore. *Journal of Housing and the Built Environment*, 35, 143-170. <https://doi.org/10.1007/s10901-019-09669-9>.
- Mousavi, M. N., Omidvarfar, S, Hoseinzadeh, R., Bayramzadeh, N. (2022). Analysis of Spatial Justice in the Distribution of Service Uses in Urban Areas (Case Study: 5 Regions – Urmia). *Journal of Geography, Urban and Regional Studies*. 11(43). 162- 177. https://ges.iaun.iau.ir/article_691454.html?lang=en [In Persian].

- Mousavi, M., Bayramzadeh, N., Omidvarfar, S., & Kamel Nia, R. (2021). Assessing the levels of livability in informal settlements (Case study: Falahat neighborhood, Urmia city). *Journal of Urban Social Geography*, 8(2), 222-203. doi: 10.22103/JUSG.2021.2053. [In Persian].
- Naghdi, A., Khanian, M., Roentan, M., Haghirian, S., & Emad, S. (2021). The Study of Variety, challenges of marginality Games of informal settlement residents with formal urban policies (The Case of Saveh). *Journal of Social Studies and Research in Iran*, 10(37), 245-273. https://jisr.ut.ac.ir/article_80463.html. [in Persian].
- Pottinger-Glass, C., Pfeffer, K. (2021). *A City for Whom? Marginalization and the Production of Space in Contemporary Bangalore, India*. In: Martinez, J., Mikkelsen, C.A., Phillips, R. (eds) *Handbook of Quality of Life and Sustainability*. International Handbooks of Quality-of-Life. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-50540-0_15.
- Ritzer, G. (2014). *The Theories of Contemporary Sociology*. Translated by Mohsen Salasi. Scientific Publication. Tehran. [in Persian].
- Sarafi, M. (2003). Towards a Theory for Organizing Informal Settlement from Marginalization to Urbanization Context. *Journal of Haft Shahr*, 1(8), 5-11. https://www.haftshahrjournal.ir/article_8561.html?lang=en. [in Persian].
- Shakoui, H. (2011). *The City Social Geography*. Academic Center for Education, Culture and Research Press. Tehran. [in Persian].
- Sheikhi, M. (2001). The Role of Urban Management in Controlling the Damage Caused by Informal Settlement and Marginalization. *Month Book of Social Science*, 32. <https://sid.ir/paper/511723/fa>. [in Persian].
- Sjöberg, S., & Kings, L. (2021). Suburban commons: the rise of suburban social movements and new urban commons in marginalized neighborhoods in Stockholm. *Nordic Social Work Research*, 12(2), 284-297. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2156857X.2021.1982753>.
- Skandari dorbatebi, Z. (2003). The urban poor and the problem of theory. *Social Welfare*, 2(6), 149-160. <https://sid.ir/paper/56374/fa>. [in Persian].
- Un-habitat. (2003). *The un-habitat strategic vision*. The united nations human settlements program, Nairobi, Kenya. Available in: <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/The%20Challenge%20of%20Slums%20-%20Global%20Report%20on%20Human%20Settlements%202003.pdf>
- Zahed Zahedani, S. (1990). *Marginalization in Iran*. Shiraz University Press. Shiraz. [in Persian].
- Zanganeh, A., Soleimani, M., Kamanroudi, M., & Mazarawi, E. (2021). Discourse Analysis of a Modern city: Representation of Shanty Town and the Advent Physical Texture. *Journal of Urban Peripheral Development*, 3(5), 37-58. <https://dori.net/dor/20.1001.1.26764164.1400.3.1.3.7>. [in Persian].